

кабінети, художні дитячі центри); місця інформаційно-комунікативної діяльності (спеціалізовані кабінети, радіо- і телестудії, достатня кількість комп'ютерів); екологічної діяльності (усі приміщення ЗНЗ та закладів позашкільної освіти, шкільне подвір'я, прилеглі до школи території).

Критерієм ціннісно-сміслового компонента є персоналізація, створення індивідуального простору для учнів, різноманітні види діяльності: соціально-громадська, здоров'язбережувальна, навчально-пізнавальна, інформаційно-комунікативна та інші.

Процесуально-операційний компонент проявляється в діяльнісно-комунікативному інтегруванні, зокрема у партнерській взаємодії, співвіднесенні з поняттями, вміннями і навичками, проектній діяльності, укладанні колективних договорів тощо.

Критерієм контрольної-оцінної (результативної) компонента є гнучкість і керуваність превентивним виховним середовищем за інтегрованого використання різноманітних функціональних зон, відображення результативності регуляторних актів; контроль і оцінка дотриманості Державних стандартів базової і повної середньої освіти згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. №24.

Стрижнем успішного формування превентивного виховного середовища є партнерська взаємодія, що є дієвим засобом взаємного підвищення виховного потенціалу ЗНЗ і його партнерів: сімей, громадських організацій і закладів та установ системи державної підтримки людини (органи правопорядку, заклади охорони здоров'я, МНС, СЕС, соціальні служби тощо). Виховний потенціал середовища спрямовується на обмеження його негативних факторів та посилення позитивних. Таким чином, сформоване превентивне середовище збагачує його виховний потенціал.

Список використаної літератури

1. Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія /Тетяна Євгенівна Федорченко. – Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. – 2011. – 488 с.
2. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних впливів суспільства в сучасному освітньому середовищі : монографія / Надія Миколаївна Чернуха. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 302 с.
3. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка : [навч. пос.] / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. – О. : ТОВ "Інтерпрінт", 2006. – 284 с.
4. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор особистості дитини : [монографія] /Н. Гонтаровська. – К. : Дніпро – VAL, 2010. – 623 с.

*О. М. Пархоменко,
м. Київ*

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОФЕСІЙ

У статті доведено, в забезпеченні професійного самовизначення старшокласників у сфері сільськогосподарських професій найефективнішим є шлях, пов'язаний із удосконаленням навчальних програм та профільною спрямованістю навчання на формування економічної

культури.

Ключові слова: професійне самовизначення, сільськогосподарські професії, економічна культура.

На сучасному етапі економічна культура може бути визначена як інтегральна якість, що синтезує економічні знання та уміння, творчий потенціал особистості, її мотиваційно-ціннісне ставлення до економічного аспекту професійної діяльності. Професіонал будь-якої сфери повинен володіти умінням визначати економічну проблему елементарного чи складного рівня на основі спостереження побутового економічного життя, аналізувати економічну інформацію, робити певні економічні висновки. Таким чином, професійне навчання і виховання передбачає обґрунтований вибір традиційних і нових засобів, форм і методів економічної підготовки, які мають забезпечити формування економічної культури. Економічна культура у професійному навчанні і вихованні спрямована на розширення можливостей пізнання та свідомого використання економічних знань у різних сферах функціонування суспільства: соціально-політичній, духовній, правовій, творчій, ініціативній; розкриття змісту економізації професійного навчання і виховання. Отже, мета статті – обґрунтувати необхідність економізації професійного навчання і виховання.

В умовах ринкових відносин одним із провідних чинників розвитку сільського господарства України виступає особистість фахівця-фермера, його моральні якості, ступінь психологічної й практичної готовності організувати і вести власне виробництво. Підготовка майбутніх фермерів вимагає оновлення змісту, методів і форм трудового виховання, економічної освіти, профільного професійного навчання, позаурочної діяльності школярів. Цільові орієнтири формування в учнів готовності до фермерської праці мають бути обумовлені такою моделлю фахівця-фермера, який не тільки здатний “нагодувати” людей, але й спроможний забезпечити подальший розвиток сільськогосподарського виробництва в Україні, інтеграцію її економіки до європейського та світового економічних просторів.

Основне завдання економізації професійного навчання і виховання – формування нового економічного мислення в умовах ринкових відносин. Економізація професійного навчання і виховання має враховувати взаємозв'язок між потребами держави та природними, економічними, науково-технічними і практичними умовами їх реалізації, а також специфіку професійної діяльності.

Аналіз літератури з питань економічної освіти і виховання (І. М. Носаченко, О. С. Падалка, І. Ф. Прокопенко, І. А. Сасова, Л. В. Старикова, І. О. Смирлюк, А. Т. Шпак) дає змогу зробити висновок, що економізація є неодмінною складовою навчання і виховання. Економізація професійного навчання і виховання на сучасному етапі вдосконалення ринкових відносин охоплює дуже широке коло питань, тому не може відбуватися в рамках окремого предмету чи виховного заходу. Необхідно рівномірно розподілити у змісті професійної підготовки пізнавальні, ціннісні, нормативні, практично-діяльні компоненти, які сформуєть чітку систему поглядів, практичних переконань, що ґрунтуються на загальнолюдських якостях: честі, совісті, правдивості, людяності.

Економізація професійного навчання і виховання містить такі основні елементи: вивчення основних напрям розвитку економіки незалежної України, економічних основ розвитку суспільства, вироблення нових поглядів на ринкові відносини, розвиток економічної свідомості та мислення, прагнення до оволодіння обраною професією; формування дбайливого ставлення до рідкісних економічних ресурсів; прищеплення навичок раціональної організації праці та економного використання бюджету часу, як навчального, так і особистого; виховання таких рис, як ініціативність, діловитість тощо.

Головним компонентом економізації професійного навчання і виховання є вдосконалення змісту економічної підготовки з урахуванням специфіки роботи вищої школи.

Економічна культура дає змогу спиратися у професійній діяльності на високоморальні зразки поведінки, інтегрувати раціональне, моральне, соціальне. Економізація на основі розвитку економічної культури стимулює прагнення особистості поєднувати власну вигоду з потребами суспільства, співвідносити короткотерміновий розрахунок із перспективним. Визначаючи готовність випускника вищого навчального закладу до майбутньої професійної діяльності, процес формування економічної культури потрібно розглядати в контексті соціально-економічної діяльності.

Навчально-виховний процес вищих навчальних закладах, орієнтований на формування економічної культури, допоможе сформувати такі професійні риси особистості:

- розвинуте економічне мислення, потребу в оновленні економічних знань;
- раціональну поведінку;
- почуття власника, дбайливого господаря;
- уміння прогнозувати економічні наслідки своїх рішень, діяльності (перспективний аналіз);
- економічно обґрунтоване ставлення до праці та її результатів;
- усвідомлення значення суспільної відповідальності;
- усвідомлення паритетності відносин між державою і суб'єктами господарювання (усвідомлення статусу платника податку, який не тільки зобов'язаний перераховувати платежі до бюджету, але й має право знати, як і на що витрачаються сплачені ним податкові кошти);
- прагнення до збільшення доходів, поліпшення якості життя, економічного розвитку;
- здатність брати участь у різноманітних видах економічної діяльності, пов'язаних з ринковою економікою;
- моральний вибір у ситуаціях, соціально-економічної діяльності.

Проведене дослідження підтверджує висновок про те, що економізація професійного навчання і виховання повинна формувати насамперед економічну культуру.

Удосконалення змісту дисциплін, які формують економічну культуру, сприяє посиленню уваги до ефективної економічної діяльності в суспільстві. З огляду на це економічна культура є необхідною складовою економічного суспільного розвитку.

Вища школа покликана формувати адекватну модель економічної культури, готувати майбутніх спеціалістів до якомога безболіснішої адаптації в ринковому середовищі, де життя людини певною мірою залежить саме від її здатності до продуктивної економічної діяльності. Сучасне високотехнологічне суспільство є необхідним середовищем для розвитку економізації професійного навчання і виховання. Економічна культура нинішнього українця в умовах інформаційного напрямку розвитку суспільства формується, зважаючи на економічні імперативи: поділ усього суспільного виробництва на три сектори – первинний (сільське господарство), вторинний (промисловість) і третинний (сфера послуг) з переважним зростанням у майбутньому частки третинного сектору; домінування технологічних аспектів організації суспільного виробництва; будь-які соціальні процеси в сучасному суспільстві визначаються завершеними комплексними факторами виробництва: ендогенними, або внутрішніми (капітал, праця, земля) та екзогенними, або зовнішніми (організація виробництва та інноваційний процес).

Найважливішими умовами якісного формування в учнів готовності до фермерської діяльності є: педагогічна підтримка процесів рефлексії професійного становлення старшокласників, усвідомлення мотивів оволодіння необхідними фермерові вміннями; урахування вчителем різних аспектів нормативності й творчості, педагогічного впливу і саморегуляції в організації професійно спрямованої навчально-виховної діяльності старшокласників; забезпечення таких системних характеристик професійної підготовки школярів, як особистісно-розвивальна спрямованість (орієнтація на формування в учнів самоцінних знань і вмінь у сфері фермерського виробництва і самопідготовки до нього); інтегрованість системних і функціональних характеристик змісту професійної підготовки.

Вивчення різних підходів до розвитку економічної культури старшокласників загальноосвітніх шкіл в фермерській діяльності свідчить, що найефективнішим є шлях, пов'язаний з удосконаленням навчальної програми та профільним навчанням. Професійне навчання і виховання передбачає обґрунтований вибір традиційних і нових засобів, форм і методів економічної підготовки, які мають бути спрямовані на формування економічної культури.

*Т. П. Пернарівська,
м. Київ*

ТИПОВІ СИТУАЦІЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ У СИТУАЦІЯХ МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН

У статті розкрито сутність міжособистісних відносин, охарактеризовано їхні типи; наведено узагальнені результати педагогічної діагностики прояву студентами дисгармонійних відносин, простежено кореляційні зв'язки між різними їхніми проявами.

***Ключові слова:** міжособистісні відносини, типи міжособистісних відносин, педагогічна діагностика.*

Міжособистісні відносини – це суб'єктивні зв'язки, що виникають унаслідок фактичної взаємодії людей і супроводжуються різними емоційними